

BERGEN
KOMMUNE

KULTURPLAN FOR MENNESKER MED UTVIKLINGSHEMMING 2023–2027

Kulturplan for mennesker med utviklingshemming 2023-2027

Innhold

Forord	3
Resultater fra tidligere plan.....	4
1.Oppsummering av planen	4
2.Premisser for planen	5
2.1 Internasjonale føringer.....	5
2.2. Nasjonale føringer	6
2.3 Kommunale føringer	6
3.Om målgruppen for denne kulturplanen	7
3.1 Registrerte mennesker med utviklingshemming pr 2021	7
3.2 Innspill til ny kulturplan	9
4.Kulturplan for mennesker med utviklingshemming– hovedmål	9
4.1 Noen hovedpilarer i kulturplanen.....	9
5.Status, tiltak og mål for planperioden	10
5.1. Kommunale kulturtilbud for mennesker med utviklingshemming	11
5.2 Amatørkulturlivet - Aktiv deltagelse	14
5.3 Profesjonelt kunstfelt – Opplevelser og egenutfoldelse innen kunstnerisk virksomhet	16
5.4 Kulturarenaer/tilgjengelighet – Kommunikasjon/ informasjon	18
6. Økonomi	20
Bergen bystyre behandling 21.09.2022 sak 239/22.....	23

Forord

Kultur er identitetsskapende og er med på å skape gode opplevelser for oss alle. Når vi deltar, opplever eller observerer kultur blir vi en del av noe utenfor oss selv – og inni oss selv. Kunst- og kulturopplevelser gir rom for undring, tilstedeværelse og mestring i mindre, oversiktlige virkeligheter. I samspill med et mangfoldig kulturliv kan deltagelse bygge selvtillit og mot til å mestre den store virkeligheten. Mennesker med utviklingshemming skal møte et variert kulturtilbud som ivaretar deres individuelle valgfrihet og ønske om å være, leve og lære.

I denne planen ser en på hvordan kulturbyen Bergen bedre kan legge til rette for at mennesker med utviklingshemming (lettere) skal kunne delta i kulturlivet. Gjennom status, tiltak og mål i kommunale tilbud, amatørkulturen og det profesjonelle kulturfeltet viser planen hvordan en kan jobbe videre de neste fem årene for å sikre at mennesker med utviklingshemming skal kunne få et likeverdig kulturtilbud tilpasset den enkeltes interesser og ferdigheter. Planen viser videre til behov knyttet til kulturarenaer og kommunikasjon for å sikre at ikke infrastrukturen er et hinder i deltagelsen.

Variasjoner i funksjonsevne er en del av det menneskelige mangfoldet. Kulturplan for mennesker med utviklingshemming 2023-2027 legger til rette for økt deltagelse ved å videreføre eksisterende aktiviteter, i tillegg til å sette i gang nye satsinger. Sammen med kommunens mangfoldige kulturliv og deltagere på feltet ser jeg frem til en stor variasjon av uttrykk, opplevelser, stemmer og muligheter i alt fra den individuelle deltagelsen til fremføringer på byens små og store kulturarenaer.

Katrine Nødtvedt

Byråd for kultur, mangfold og likestilling

Resultater fra tidligere plan

Bergen kommunes kulturplan for mennesker med utviklingshemming formulerte status, hovedmål, planmål og tiltak i perioden 2010-2013, og har gitt rammer for det arbeidet som gjøres for kulturtilbudet til mennesker med utviklingshemming helt frem til dags dato. I planen ble det uttalt at kultursatsingen for mennesker med utviklingshemming burde etterstrebe en større bredde i spekteret av tilbud. Videre ble det påpekt at det ikke er noen naturlige grenser for hvilke aktiviteter som passer for målgruppen.

Siden planen ble forelagt, har det skjedd endringer i kulturtilbudet til målgruppen. Det eksisterer nå flere nye kommunale kulturtilbud. Et tiltak i den forrige planen var å etablere en scenegruppe, og siden den gang har 2 kommunale scenegrupper blitt etablert; *Teatertigrene* og *Musikalløvene*. I tillegg har arrangementene *Scenedrøm*, *Høstfestivalen*, *Inntrykk* og *uttrykk* samt *Dansekampen* gitt alle deltagere en scene å stå på, og muligheter for å øve frem noe til et publikum. Disse større arrangementene har også mye å si for publikum, både publikum med utviklingshemming og andre. For mange i målgruppen er disse arrangementene de store kulturelle høydepunktet i året.

1. Oppsummering av planen

“Byens utvikling avhenger av en bred representasjon av innbyggere og høy grad av deltagelse, i kulturlivet som i samfunnslivet for øvrig. Helt grunnleggende handler det om det store spekteret av muligheter som ligger i inkludering og mangfold, både kulturelt og kunstnerisk” *Fra Plan for deltagelse og mangfold i kunst- og kulturfeltet 2021-2030, Bergen kommune*

I Politisk plattform 2019-2023 heter det at byrådet vil tilgjengeliggjøre ulike former for kultur til alle mennesker, uavhengig av betalingsevne, funksjonsnivå, kompetanse eller kjønnskap til kulturtilbud. Derfor vil byrådet med denne planen styrke kulturtilbudet for utviklingshemmede, og sikre universell utforming av kulturbygg.

Mennesker med utviklingshemming har en medfødt eller tidlig oppstått, varig kognitiv funksjonsnedsettelse. Begrepet er sammensatt og flertydig, og defineres ulikt avhengig av hvilket formål definisjonen har; eksempelvis i læringssammenheng, for medisinske formål, i juridisk sammenheng, og sosialt og kulturelt. Generelt innebærer utviklingshemming langsommere kognitiv utvikling enn det som regnes for en normal utvikling.¹

Mennesker med utviklingshemming er ikke en homogen gruppe, men en mangfoldig gruppe med et bredt spekter av ulike funksjonsnivå. Kunst- og kulturtilbudet til målgruppen skal være mangfoldig, variert, ha høy kvalitet, kunne føre til sosialt samvær og økt trivsel. Kulturplan for mennesker med utviklingshemming er laget i dialog og samspill med brukerorganisasjoner og mennesker med utviklingshemming selv, for å gjøre tilbudet enda mer relevant og aktuelt for den mangfoldige målgruppen. Planen foreslår flere konkrete tiltak som byr på interessante aktiviteter og kulturopplevelser i samspill med både det frivillige amatørkulturlivet, det profesjonelle kunstfeltet og museumsfeltet.

Planen er bygget opp rundt fem bærebjelker; mangfold, relevans, livskvalitet, infrastruktur – tilgjengelighet og kommunikasjon. Sammen lager disse et solid grunnlag for mennesker med utviklingshemmings deltagelse og engasjement i kulturlivet. Bærebjelkene går igjen i de ulike underkapitlene og i flere av tiltakene i planen.

¹ [utviklingshemming – Store norske leksikon \(snl.no\)](https://snl.no/utviklingshemming)

Kommunen er en viktig bidragsyter i kunst- og kulturtilbudet til mennesker med utviklingshemming. Kulturetaten, Bergen kulturskole og Bergen Offentlige Bibliotek står bak en rekke aktiviteter for målgruppen. Planen gir et overblikk over tilbudet som eksisterer i dag og hvordan dette er fordelt på de ulike bydelene. Dette blir behandlet i kapittel 5.1 Kommunale tiltak for mennesker med utviklingshemming. Bergen kommune ønsker å ivareta de gode tiltakene og videreutvikle og styrke både eksisterende og nye aktiviteter i dialog med målgruppen.

Bergen er en sterk kunst- og kulturby. Det er en rekke aktører som tilbyr viktige og kvalitativt gode aktiviteter spesielt utviklet for mennesker med utviklingshemming. Både i amatørkulturlivet og på det profesjonelle feltet vil planen vise til gode eksempler og kraften som ligger i møtet mellom mennesker med utviklingshemming og øvrige aktører. I kapittel 5.2 Amatørkulturlivet - Aktiv deltagelse og 5.3 Profesjonelt kulturfelt – Opplevelser og egenutfoldelse innen kunstnerisk virksomhet viser en til utfordringer og uutnyttede mulighetsrom som munner ut i tiltak på feltene.

Rammene rundt et kulturarrangement er sentrale for denne målgruppen. Planen ser mot behovet for tilgjengelighet og god kommunikasjon og informasjon som skal sikre at de gode kunst- og kulturtilbudene blir tilgjengeliggjort for mennesker med utviklingshemming. Det vises i kapittel 5.4 Kulturarenaer/tilgjengelighet - Kommunikasjon/informasjon til en utvidet forståelse for universell utforming, både i lokaler, infrastrukturen og kommunikasjon. Rammene rundt kulturarrangementet skal ikke være det som står i veien for deltagelse.

2. Premisser for planen

2.1 Internasjonale føringer

En rekke premisser ligger til grunn for planarbeidet. I henhold til FN- konvensjonen *Konvensjon om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne (CRPD)* som Norge signerte i 2006, og ratifiserte i 2013 skal all politikk for mennesker med funksjonshemming, herunder utviklingshemming, bygge på likestilling og likeverd, selvbestemmelse, deltagelse og integrering. Samfunnet skal innrettes og tilrettelegges slik at alle kan delta på lik linje, uavhengig av individuelle forutsetninger. I *Artikkel 30 om Deltakelse i kulturliv, fritidsaktiviteter, fornøyelser og idrett* sies det at mennesker med nedsatt funksjonsevne skal ha samme tilgang til å nyte kultur, fornøyelser og underholdning som alle andre.

De siste to tiårene har det vært en stor økning i antall studier som har forsket på sammenhengen mellom kunst og helse. På internasjonalt nivå har flere rapporter bidratt med viktige perspektiver i planarbeidet. Verdens helseorganisasjon (WHO) ga i 2020 ut rapporten *What is the evidence on the role of the arts in improving health and well-being?*. Den slår fast at kunsten spiller en betydelig rolle for menneskers fysiske og psykiske helse. WHO-rapporten har tatt for seg over 900 publikasjoner og 3000 studier gjort de siste 19 årene. Definisjonen av «kunst» er i denne sammenhengen bred, og inkluderer blant annet musikk, dans, litteratur, teater, visuell kunst og animasjon. Ett av nøkkelpunktene i rapporten er at en ikke nødvendigvis trenger å være utøvende kunstner for å få helseeffekt av kunsten. Både aktiv utøvelse av kunst – å ta en danseklasse, for eksempel – og «passiv» deltagelse i form av det å se på en danseforestilling, konsert eller gå på museum, kan gi positive utslag, konkluderes det. Slike studier viser betydningen av å jobbe for å oppfylle FNs bærekraftsmål om god helse og livskvalitet innen alle sektorer, inkludert kultur.

2.2. Nasjonale føringer

Kulturloven fra 2007 fastslår i § 1 at «Lova har til føremål å fastleggja offentlege styresmakters ansvar for å fremja og leggja til rette for eit breitt spekter av kulturverksemd, slik at alle kan få høve til å delta i kulturaktivitetar og oppleva eit mangfald av kulturuttrykk.» I stortingsmelding 8 (2018-2019) *Kulturens kraft. Kulturpolitikk for framtida* står det at «Kunst og kultur er ytringar med samfunnsbyggjande kraft, og kulturpolitikken skal byggje på ytringsfridom og toleranse. Kulturlivet og sivilsamfunnet er føresetnader for danning og ei opplyst offentlegheit, og dermed ei investering i demokratiet. Kulturen skal vere fri, med personleg engasjement og frivilligheit som grunnlag.» Kulturmeldingen legger i kapittel 10 vekt på at det er avgjørende at kultursektoren klarer å være relevant for alle deler av samfunnet og de ulike fellesskapene i samfunnet, og at kultursektoren representerer hele befolkningen, og ikke bare majoriteten. Dette er en viktig forutsetning for å styrke den samfunnsbyggende kraften som kunst og kultur kan ha, og for den framtidige legitimiteten til å prioritere offentlig finansiering av kulturlivet.

I 2021 foreligger det for første gang en nasjonal veileder for tilrettelegging av gode helse- og omsorgstjenester til mennesker med utviklingshemming. I veilederen heter det at kommunen skal legge til rette for at mennesker med utviklingshemming kan ha en aktiv og meningsfylt tilværelse.

Kommunen skal legge til rette for at den enkelte deltar i og mestrer dagliglivets gjøremål. Dagliglivets gjøremål skal forstås bredt, og omfatter blant annet:

- holde seg orientert og være aktiv ut fra eget engasjement og interesser
- deltakelse i fritidsaktiviteter, kultur- og musikkaktiviteter, tros- og livssynssamfunn, politikk og samfunnsliv

Videre heter det at kommunen selv, eller i samarbeid med frivillige organisasjoner, skal iverksette inkluderende og tilrettelagte aktivitetstiltak som kulturtilbud, kulturskoler, idretts- og friluftstilbud, fritidsklubber og eldresenter, ut fra lokale behov. Tiltakene skal gi mulighet for sosial kontakt og utvikling av vennskap.

Kommunen bør arbeide systematisk for å bygge ned barrierer mot deltakelse for personer med utviklingshemming. Barrierer kan handle om fysisk utforming og tilgjengelighet, organisatoriske forhold, holdninger, kultur, kommunikasjonsformer, sosiale forhold og annet.

2.3 Kommunale føringer

Byrådsplattformen fra 2019 slår fast at byrådet sin ambisjon er at Bergen skal være en god, rettferdig og inkluderende by, der det er godt å bo for alle, uavhengig av økonomi, sosial bakgrunn, funksjonsnivå, livssyn og religiøs tilhørighet. Videre slår byrådet fast at Bergen skal være en demokratisk og liberal by som fremmer raushet, toleranse, ytringsfrihet og meningsmangfold. Begge målene legger grunnlaget for en satsing på økt deltakelse og et mer mangfoldig kunst- og kulturliv.

Vedtatt kulturstrategi for Bergen 2015-25 og kulturplaner innenfor amatørkulturfeltet, det profesjonelle kunstfeltet og museumsfeltet vektlegger betydningen av mangfold innenfor samtlige av feltene, og åpner for muligheter til å innfri mål om likestilling og inkludering av alle befolkningsgrupper i Bergen. *Plan for deltagelse og mangfold i kunst- og kulturfeltet 2021-2030* bygger videre på dette grunnlaget, og løfter betydningen av mangfoldet i publikum, blant deltakerne, i kunstnerpopulasjonen, i organisasjonslivet og i lokalsamfunnet. I planen legges til grunn en bred forståelse av mangfoldsbegrepet, som her omfatter både mangfold i kunstnerisk innholdsproduksjon og variasjon i befolkningen gjennom et bredt tilfang av stemmer, ytringer, perspektiver og tema, herunder variasjon i sosioøkonomisk og

kulturell bakgrunn, religion, kjønnsuttrykk og kjønnsidentitet, seksuell orientering, funksjonsevne og alder. Planen vektlegger at kulturlivet må arbeide aktivt for å være relevant og representativt og at kultursektoren må rekruttere fra alle deler av befolkningen. I kapittelet om nye veier inn til kulturen vektlegges i planen at uansett om aktørene formidler fysisk eller digitalt er det viktig at aktørene har publikum i fokus fra programmering til formidling. Aktørene bør jobbe for en økt forståelse av hvem deres potensielle publikummere kan være – og hva som interesserer dem – for å bedre legge til rette for å finne engasjerende veier inn til det kulturelle programmet. Gjennom samarbeid med aktører med andre målgrupper kan institusjonene og arrangører bedre forstå og kommunisere hva slags tilbud som er relevante og meningsfulle for ulike målgrupper.

I *Amatørkulturplan 2018-2027* heter det: «Amatørkulturlivet og frivillige organisasjoner er viktige arenaer for kommunikasjon, engasjement og læring. Investering i kunnskap og kompetanse er det viktigste for fremtidig velferd og verdiskaping og for aktiv deltakelse i samfunnet.» Det frivillige kulturfeltet har vært og er en viktig leverandør for kulturtilbud til mennesker med utviklingshemming.

I *Et helt liv med mening, vekst og utvikling – plan for tjenester til personer med utviklingshemming 2018–2028* uttales det at: «Målet er at personer med utviklingshemming skal ha en meningsfull hverdag, og at vi skal bidra til at hver enkelt kan oppnå best mulig funksjons- og mestringsevne, selvstendighet og deltakelse i samfunnet.» Kulturplan for personer med utviklingshemming ble vedtatt som tiltak nr. 39 i nevnte plan.

Det skal skrives en ny plan for universell utforming i Bergen kommune. Gjennom universell utforming skal samfunnet utformes slik at så mange som mulig kan delta uavhengig av funksjonsevne, alder eller behov. Universelt utformede løsninger skal kunne brukes av alle, slik at spesialløsninger unngås ved utvikling av produkter, kommunikasjon/IKT, tjenester, dokumenter, bygg, infrastruktur m.m.

3. Om målgruppen for denne kulturplanen

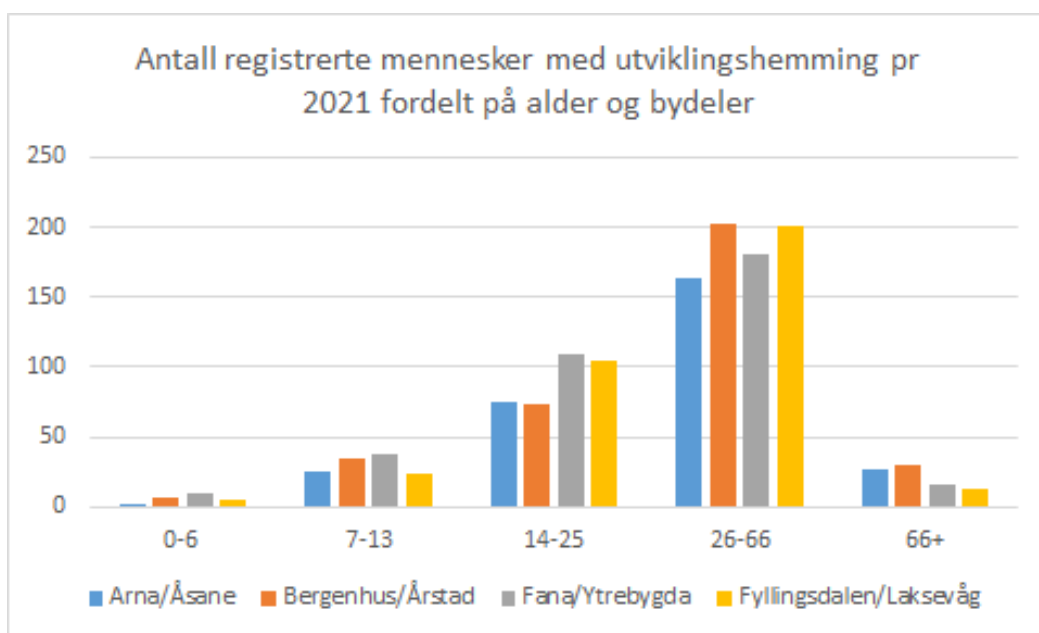
Et kulturliv med bred representasjon av mennesker og grupper i samfunnet er viktig for at alle byens innbyggere skal kunne kjenne seg igjen og finne relevante forbilder som gjør at de selv kan forestille seg å delta i kunst- og kulturlivet. Samtidig vil et variert tilfang av stemmer bidra med perspektiver som vi som samfunn ikke ønsker å gå glipp av.

Målgruppen for denne kulturplanen er mennesker med utviklingshemming, som ikke er en homogen gruppe, men en mangfoldig gruppe med et bredt spekter av ulike funksjonsnivå, aldersgrupper og ulike ressurser og utfordringer. Dette mangfoldet er et verdifullt fundament i samfunnet. Alle mennesker har samme verdi. Dette innebærer at det offentlige må arbeide for likestilling, og legge til rette for at alle, ut fra egne forutsetninger, skal ha tilnærmet like muligheter til samfunnsdeltakelse.

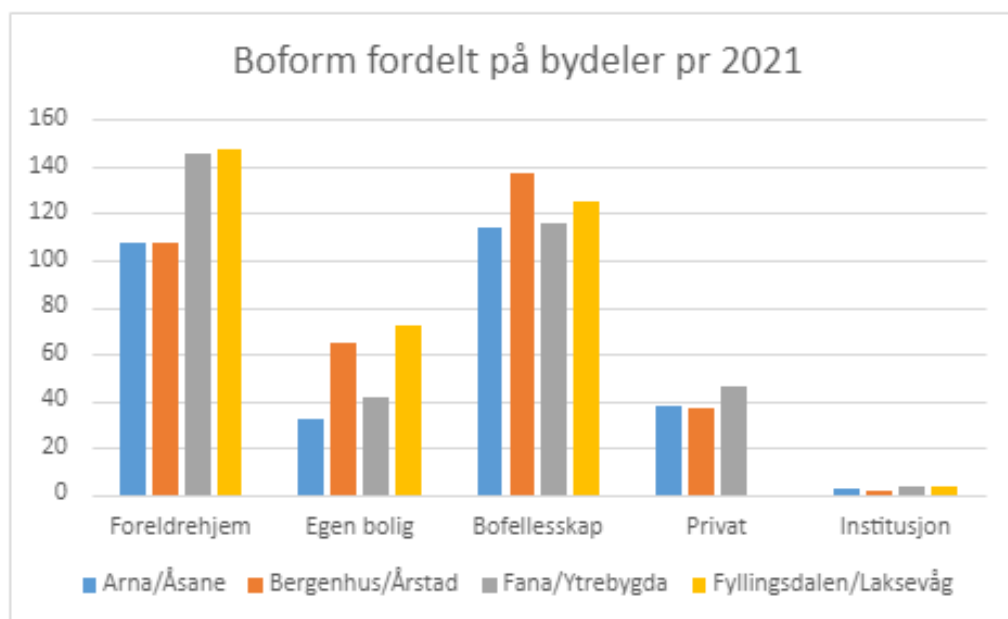
Siden forrige plan har også en ny generasjon av mennesker med utviklingshemming vokst til, og nye interesser og behov innen kunst- og kulturfeltet er utviklet.

3.1 Registrerte mennesker med utviklingshemming pr 2021

Etat for tjenester til utviklingshemmede har levert en oversikt over de brukerne som de gir tjenester til pr. oktober 2021, med informasjon om boform, alder og bydel. Oversikten viser at det er registrert 1 338 mennesker med utviklingshemming i kommunen.

Totalt sett er det flest mennesker med utviklingshemming som bor i bydelene Fana/Ytrebygda, like bak finner vi flest i målgruppen boende i bydelene Bergenhus/Årstad og Fyllingsdalen/Laksevåg. De fleste i alderen 26-66 år bor i disse sistnevnte bydelene, og er den største aldersgruppen totalt sett.

Som diagrammet viser, bor de fleste i målgruppen i foreldrehjem, deretter i bofellesskap. I Fyllingsdalen/Laksevåg og Bergenhus/Årstad, er det mange som bor i egen bolig. Et fåtall bor på institusjon. Kategorien «institusjon» innebærer barneboliger og sykehjem. Bofellesskap er ikke å regne som institusjon.

Aldersmessig har en funnet at de fleste i aldersgruppen 26-66 og 67+ år bor i bofellesskap, mens de fleste mellom 0-6, 7-13 og 14-25 bor med foreldrene.

3.2 Innspill til ny kulturplan

I utarbeidelse av denne planen har innspill fra relevante aktører og målgruppen selv vært avgjørende. Det har blitt gjennomført innspillmøter med brukerorganisasjoner, frivillige kulturorganisasjoner og relevante avdelinger internt i kommunen som arbeider med målgruppen. I tillegg er det gjennomført dialogmøter med målgruppen selv ved ulike kulturtilbud i regi av kommunen. Disse har blitt gjennomført i flere bydeler og på ulike kulturtilbud og klubber. Innspillene utgjør et rammeverk for tiltakene som presenteres i planen.

4. Kulturplan for mennesker med utviklingshemming– hovedmål

Byrådsplattformen fra 2019 slår fast at Byrådet sin ambisjon er at Bergen skal være en demokratisk og liberal by som fremmer raushet, toleranse, ytringsfrihet og meningsmangfold. Denne planen bygger opp om byrådets vilje til å inkludere alle i samfunnet og deltakelse i et mangfoldig kunst- og kulturliv som innbyr til utprøving, engasjement og gode fellesskap. Slik bidrar feltet til et åpnere og rausere samfunn, der ulike målgrupper får komme til orde, blir deltakende og kan ta aktivt del.

Hovedmål for kulturplanen er:

Mennesker med utviklingshemming skal få kvalitativt gode kunst- og kulturopplevelser og være medvirkende i et reelt mangfold av kunst- og kulturaktiviteter.

4.1 Noen hovedpilarer i kulturplanen

I planens satsingsområder i arbeidet for å legge til rette for en aktiv deltagelse i kunst og kulturlivet, blir fem hovedpilarer helt sentrale:

- Mangfold
- Relevans
- Livskvalitet
- Infrastruktur - tilgjengelighet
- Kommunikasjon

De fem pilarene drøftes på ulike måter i de ulike underkapitlene og vil kunne ha ulik betydning innenfor de ulike virksomhetsområdene. Pilarene følges opp gjennom en rekke tiltak som presenteres i de ulike underkapitlene.

4.1.1 Mangfold

Bergen kommune legger til grunn en bred og åpen definisjon av mangfold, der funksjonsevne inngår, sammen med blant annet dimensjoner som seksuell orientering, religion, etnisitet, kjønnsuttrykk og kjønnsidentitet, alder, og sosioøkonomisk bakgrunn. Videre kan funksjonsvariasjon deles inn i kognitive, sosiale, emosjonelle og fysiske dimensjoner, som alle kan være relevante for en persons særegne ressurser og utfordringer knyttet til deltakelse i kunst og kultur. Kulturelt mangfold handler om at ulike menneskers og forskjellige folkegruppers kunstneriske og kulturelle uttrykk får komme til syne og å få utfolde seg på den offentlige kulturarenaen.

Gjennom god tilrettelegging i kulturlivet kan mennesker med utviklingshemming være aktivt utøvende og deltakende innenfor kunst og kulturfeltet. Ved aksept, åpenhet og reelt

mangfold vil den kulturelt skapende identiteten kunne bli en felles plattform og kilde til livskvalitet for personer med utviklingshemming på lik linje med alle andre. Dette kan videre skape grobunn for mellommenneskelige møter som gir både publikum og utøvere spennende kunsterfaringer.

4.1.2 Relevans

Et mangfold av kunst- og kulturtilbud vil styrke kunsten og kulturens relevans i det overordnede arbeidet for å fremme en utvikling mot et godt samfunn for alle, der flest mulig kan føle seg inkludert. Særlig fokus i denne planen er å skape et relevant kulturtilbud for mennesker med utviklingshemming og at tilbudet er synliggjort, tilgjengelig og formidlet i tråd med de behovene denne målgruppen har. Lykkes vi med dette vil vi nå nye brukergrupper og å skape enda bredere tilhørighet og eierskap til kulturen.

4.1.3 Livskvalitet

Å ha et aktivt liv med mulighet for kulturell deltakelse, er godt for helsen. Å bruke kunstneriske innfallsvinkler i terapeutisk arbeid er godt kjent innen musikkterapi og dramaterapi. Vi kan snakke om hvordan vi gjennom aktiviteter som musikk, dans, teater eller friluftsliv ikke kobler oss av, men kobler oss på. Det er gjennom slike aktiviteter at vi kan kjenne på ny energi og kjenne at vi har det gøy - og det gir oss livsglede. Gjennom kulturelle aktiviteter på inkluderende arenaer utvikles livserfaringer som gir mestringsfølelse og livskvalitet. I møte med andre og kulturen får vi utfordre og utfolde oss selv og skape flere dimensjoner ved vår identitet.

4.1.4 Infrastruktur/tilgjengelighet

En kommunal satsing på ulike former for kulturarenaer, både tradisjonelle og utradisjonelle, utendørs og innendørs, skal tilrettelegges med en hensiktsmessig infrastruktur, som gir god tilgjengelighet og økt deltakelse. Byens kulturarenaer skal være trygge møteplasser med en inkluderende infrastruktur, hvor alle skal kunne føle seg velkommen. Samtidig er det grunnleggende viktig at lokalene er tilgjengelige, både gjennom å være universelt utformet, og ved å være sentralt plassert i sentrum og i bydelssentrene.

4.1.5 Kommunikasjon

I både planutforming og i realisering av planen vektlegges det aktiv og oppsøkende kommunikasjon som har som formål å oppnå både engasjement og deltakelse for de kulturtilbud som tilbys. Kommunikasjonen skal tilrettelegges slik at den oppleves som vesentlig for mottakernes kunnskap og kjennskap til det som til enhver tid er mulig å delta i og å oppleve innen kunst- og kulturfeltet. Dette innebærer òg å vurdere de informasjonskanaler som benyttes herunder direkte formidling, digitale og analoge verktøy for å lykkes med en god kommunikasjon med målgruppen.

5. Status, tiltak og mål for planperioden

I dette kapitlet redegjøres for status innenfor ulike fagområder og tjenesteområder innenfor kunst- og kulturfeltet. Planprosessen har vist ulike utfordringer i arbeidet med å utvikle gode og relevante tilbud for målgruppen mennesker med utviklingshemming. Utfordringene er knyttet til manglende kompetanse på målgruppen, manglende ressurser for utprøving og etablering av tilbud, samt ikke-tilstrekkelig tilgjengelighet ved tilbudene og ikke målrettet kommunikasjon til målgruppen, pårørende, interesseorganisasjoner og andre nærstående. Handlingsplanen søker å vise muligheter for et bedre kulturtilbud og tiltak for å gripe og utforske mulighetene for utvikling av nye og styrking av eksisterende tiltak.

Tiltakene i planen skal bidra til realisering av hovedmålet om at Bergens kunst- og kulturliv skal gi muligheter og skape rom for alles aktive utfoldelse. Gjennom aksept og åpenhet skal

mennesker med utviklingshemming få kvalitativt gode kunst- og kulturopplevelser og være medvirkende i et reelt mangfold av kunst- og kulturaktiviteter.

5.1. Kommunale kulturtilbud for mennesker med utviklingshemming

Variasjoner i funksjonsevne er en del av det menneskelige mangfoldet. Kommunens egne kulturtilbud har et særlig ansvar for å sikre likestilling og en så bred deltakelse som mulig avhengig av bl.a. funksjonsnivå, bosted, alder og sosioøkonomisk situasjon. Bergen kommune tilbyr flere kulturtilbud spesielt tilpasset mennesker med utviklingshemming i alle bydeler, med unntak av Arna. Kulturetaten, Bergen Offentlige Bibliotek og Bergen kulturskole er store og viktige kommunale virksomheter som bidrar til at flere barn, unge og voksne med utviklingshemming har tilgang på et variert og innholdsrikt kulturliv.

5.1.1 Kulturetaten – Team for aktivitet

I regi av kulturetaten tilbys pr. 2021 14 faste ukentlige kulturtilbud og ett månedlig kulturtilbud, tre årlige arrangement og ett prosjekt til målgruppen. Kulturtilbudene spenner fra fritidsklubber, sosiale møteplasser og kreative verksteder. For de som liker musikk, dans og teater finnes det flere tilbud for ulike funksjonsnivå. Det arrangeres også årlige mønstringer og mange forestillinger og arrangementer.

Oversikt over tilbud fordelt på bydeler:

Bergenshus	4 tilbud	Stjernekorset, Nykronen Kreative Verksted, Grip Musikken, Teatertigrene
Årstad	4 tilbud	Pøbelgjengen, Dansedrøm, Verdens Superband, Jubelgjengen
Fana	3 tilbud	Team Boys, Team Musikk, Rockeklubben Elgen
Ytrebygda	1 tilbud	Tirsdagsklubben
Arna	0 tilbud	
Åsane	2 tilbud	Musikalløvene, Åsane Fritidsklubb
Fyllingsdalen	0 tilbud	
Laksevåg	1 tilbud	Elvetun Kulturverksted

De fleste kulturtilbudene i kulturetatens regi er å finne i sentrumsnære områder. Det mangler tilbud fra *Team for aktivitet* til målgruppen i Arna og Fyllingsdalen. Fyllingsdalen har et kommunalt tilbud på Oasen bibliotek. Da det viser seg at mange utviklingshemmede bor i Laksevåg/Fyllingsdalen, derfor er det særlig viktig at det etableres flere tilbud i disse to bydelene for målgruppen.

Flere av Kulturetatens kulturtilbud til målgruppen har venteliste og da særlig innen kategoriene musikk og teater. Det vil være formålstjenlig å opprette flere grupper på de tilbudene som har venteliste slik at kommunens aktivitetstilbud blir tilgjengelig for flere.

De større arrangementene *Dansekampen* og *Høstfestivalen* har ofte blitt arrangert i samarbeid med henholdsvis Etat for tjenester til utviklingshemmede og Bergen kulturskole, senter for musikkterapi. Disse årlige mønstringene samler mennesker med utviklingshemming fra alle bydeler til et større arrangement der flere grupper innen musikk, teater, musikal og dans får vist frem det de har øvd på over en lengre periode. Tilbakemeldingene fra brukergrupper og ansatte i bofelleskap har vært tydelig på at disse arrangementene er viktige møteplasser for målgruppen og at de gir dem mulighet til å stå på scenen med profesjonelt lys og lyd i et av kommunens kulturbygg.

Deltagerne i de kommunale klubbene er i stor grad fra nærmiljøet, mens deltagerne på tilbudene som *Teatertigrene* og *Musikalløvene*, gjerne reiser fra andre bydeler for å delta. Det er tydelig at om tilbudet er av stor interesse, har avstanden mindre å si for deltakelsen.

Klubbene er mer åpne for alle, og har flere ulike aktiviteter fra gang til gang, og dermed fenger de gjerne interessen for de som ønsker et bredt tilbud i sitt nærmiljø.

Det er lite utskiftning av deltagere i de kommunale tilbudene. En ser derimot at deltagerne blir værende i samme tilbud over tid. Dette stimulerer til trygge rammer, da de oppretter langvarige vennskap og tillit til de andre deltagerne, til instruktørene/klubbløperne og til lokalet. Med stabile medlemsgrupper bidrar de kommunale tilbudene for mennesker med utviklingshemming til at mange får muligheter til å utvikle seg innen trygge rammer. I grupper som *Teatertigrene* og *Musikalløvene* har en etter hvert deltagere med lang erfaring fra sceneproduksjon. Interessen for scenekunst er stor for målgruppen. For at enda flere skal få mulighet til å jobbe scenisk er det ønskelig at det blir etablert en egen scenekunstgruppe for nybegynnere.

Bergen kommune ønsker å gjennomføre følgende tiltak:

- Starte opp lavterskel kulturtilbud for målgruppen i Fyllingsdalen og i Arna
- Opprette flere grupper og øke omfang i tilbud der det er venteliste
- Videreføre og utvikle de årlige arrangementene *Dansekampen* og *Høstfestivalen*
- Etablere en scenekunstgruppe for nybegynnere i Bergenhus/Årstad

5.1.2 Kulturetaten - Bergen kulturskole

Det sosiale klimaet er viktig for å tørre å leke seg i kunsten, og kulturskolen er en fin måte å delta i samfunnet og å eksponere seg selv på. Tilretteleggeren må ha høye ambisjoner og tilby gode materialer og verktøy for å lage rom for kreativ skapelse. Rammen omkring skal være av kvalitet og med god tilrettelegging. Alle skal ha mulighet til å utvikle selvstendighet, tro på egne ideer og personlig uttrykk i et inspirerende og kreativt miljø. Kulturskolen med sin kompetanse innen ulike kunsthøgskole og musikkterapi representerer en mulighet for økt deltakelse for mange innen kunstneriske uttrykk. En fleksibel tilrettelegging med bla. økt gruppeundervisning og bruk av kulturskolens ressurser og kvaliteter er særdeles viktige kommunale virkemidler i den videre kommunale tjenesteproduksjonen.

Bergen musikkterapisenter ved Bergen kulturskole gir både undervisning til enkeltelever og tilbyr tjenester til institusjoner og ulike aktører som barnehager, skoler, dagsenter og bofellesskap. Undervisningen retter seg mot alle som har lyst til å utfolde seg musikalsk og som kan ha behov for mer tid og tilrettelegging for å kunne utvikle seg. Det trengs ingen forkunnskaper i musikk for å benytte seg av tilbudet.

Musikkterapeutene jobber både individuelt, og med grupper, og bruker ulike arbeidsformer som samspill, improvisasjon, sang, låtskriving, lytting til musikk, dans og bevegelse, musikklek og tilpasset musikkopplæring. Det tilbys også kurs og veiledning i bruk av musikk og musikkaktiviteter i tilknytning til mennesker med spesielle utfordringer. Disse kursene kan være aktuelle for personale i barnehage, skole, dagsenter og bofellesskap, rehabilitering og avlastningsbolig eller andre interesserte. Kurspakkene blir utarbeidet i samråd med kursdeltagerne. Tilbudet foregår både i kulturskolen sine lokaler og hos kjøper av musikkterapitjenester.

Pr 2021 tilbyr musikkterapisenteret:

- Elevtilbud og tilrettelagte tilbud for aldersgruppen 6 – 20 år ved Bergen kulturskole og Loddefjord skole. Deltakerne kommer fra bydelene Bergenhus, Årstad, Fana, Loddefjord. Disse tilbudene har en kapasitet på 29 deltakere og har 19 på venteliste.

- Salg av tjenester til dagsentertjenesten med aldersgruppe 20 - 60 ved flere dagsentre lokalisert i bydelene Fana, Fyllingsdalen, Laksevåg, Bergenhus, Årstad og Åsane. Dette er både individuelle tilbud og gruppetilbud/samspill
- Scenedrøm er et musikkteater-prosjekt for aldersgruppen 7 – 30 år i Åsane kulturhus, her kommer deltagerne fra Bergenhus, Årstad, Fana, Åsane, Askøy, Laksevåg. Scenedrøm inkluderer både mennesker med og mennesker uten utviklingshemming som sammen øver inn og står på scenen.

Musikkterapisenteret har utfordringer knyttet til at deres elever med utviklingshemming fortsetter i sine tilbud til de har nådd aldersgrensen ved kulturskolen, som er 20 år. Ønsket er å kunne veilede dem videre til nye tilbud andre steder, men det er ikke alltid dette lar seg gjøre. Kulturetaten ved andre avdelinger har tatt over band med elever som nådde aldersgrensen, men det er kapasitetsutfordringer med hensyn til å ta imot alle i denne gruppen som runder 20 år ved kulturskolen. Individuelle tilbud til gruppen krever kompetanse innen musikkterapi og kan dermed være en utfordring for enheter som ikke besitter slik kompetanse. En tettere samhandling mellom Kulturetatsens underliggende enheter vil kunne gi en større effekt av de totale ressursene.

Bergen kommune ønsker å gjennomføre følgende tiltak:

- Tilby en-til-en undervisning og gruppeundervisningstilbud innen ulike sjangere i kulturskolen
- Videreføre satsinger som *Scenedrøm* der mennesker med utviklingshemming i samspill med elever fra kulturskolen og profesjonelle kunstnere utvikler og formidler kulturproduksjoner
- Mennesker med utviklingshemming over 20 år skal kunne fortsette i kulturskolens tilbud

5.1.3 Bergen Offentlige Bibliotek

Bergen Offentlige Bibliotek har i sine lokaler god tilgjengelighet til byens befolkning gjennom sine sentralt plasserte bydelsbiblioteker, i tillegg til Hovedbiblioteket som ligger lett tilgjengelig i sentrum av bykjernen. Bibliotekene jobber mellom annet med formidling til alle målgrupper og har ressurser knyttet til utvikling av samarbeidsprosjekter.

Bergen Offentlige Bibliotek har hatt faste arrangementer for unge og voksne med utviklingshemming siden 2010. Innholdet i arrangementene er lagt opp slik at de passer både for barn og voksne, men publikum opplever å være i en forsamling sammen med andre voksne. Publikum kommer hovedsakelig fra dagsenter, seniorsenter, ungdomsskole og videregående skole, og alle arrangementene er åpne for alle. Arrangementene er i samarbeid med profesjonelle utøvere; fortellere, musikere og skuespillere, og det er alltid god oppslutning.

På biblioteket arrangeres det musikk og fortellerstunder på bydelsbibliotekene i Fana, Loddefjord (Laksevåg), Oasen (Fyllingsdalen) og Åsane. Hvert av de fire bydelsbibliotekene tilbyr tre musikk og fortellerstunder hvert semester, totalt 16 planlagte arrangement til mennesker med utviklingshemming hvert år. Dette er svært populære og godt besøkte tilbud. Ledsagerne er viktige ressurser for deltagerne, og organiserer turene til biblioteket for dem. Til tross for utfordringer knyttet til pandemien høsten 2021 møtte det opp 77 deltagere på musikk og fortellerstunden i Åsane Bibliotek. Fana, Loddefjord og Oasen hadde 29,32 og 36 deltagere.

Bergen Offentlige Bibliotek har avtale med Åsane Folkehøgskole om en stor konsert om våren med musikk som fenger alle. Vestland Fylkeskommune har to videregående skoler i

Bergen med utdanningsprogram for musikk, dans og drama med påfølgende fordypning i alle tre feltene. Med utgangspunkt i det gode samarbeidet med Åsane Folkehøgskole vil Bergen Offentlige Bibliotek vurdere om lignende samarbeid, men da spesielt rettet mot målgruppen mennesker med utviklingshemming, kan utvikles sammen med de to videregående skolene som har elever med interesse og kunnskap om kunstformidling.

Bergen kommune ønsker å gjennomføre følgende tiltak:

- Videreføre dagens hyppighet på tilbud til målgruppen og vurdere om det skal utvides til flere filialer
- Inngå samarbeid om tilbud til målgruppen med dramalinjen ved Fyllingsdalen vgs og musikklinjen og/eller danselinjen ved Langhaugen vgs

5.2 Amatørkulturlivet - Aktiv deltagelse

Det er en allmenn oppfatning at kultur og fritid er viktig for den enkeltes livskvalitet og livsutfoldelse i alle faser av livet. Frivillig aktivitet gir mulighet for personlig utfoldelse og kreativitet og er gode arenaer for læring, mestring og utvikling av egne ressurser i samarbeid med andre. Å kunne delta i sosiale nettverk og aktiviteter og kunne ha mulighet for personlig utfoldelse er viktig for alle mennesker. En meningsfylt fritid gir muligheter for realisering av talenter og interesser, noe som er grunnlag for utvikling, innsikt, mestring og selvspekt. Fritiden er viktig for kontakt med andre mennesker og for utvikling av sosiale nettverk.

Frivillige organisasjoner har særskilte forutsetninger for å bidra i arbeidet med sosial inkludering og å styrke personers egenmestring og sosiale støtte. En forutsetning for et inkluderende demokrati og et mangfoldig samfunn er at alle grupper er representert – og kan delta. Et inkluderende og likestilt samfunn handler om hvilke verdier som legges til grunn, og om mulighetene til deltakelse. Det handler om å kunne få bidra og å delta, og om å få være den man er. I kulturlivet skal alle frivillige kulturorganisasjoner bidra til å skape et samfunn hvor normalitetsbegrepet utvides slik at det er plass for alle.

Mange frivillige organisasjoner og menigheter i Bergen driver faste fritidsaktiviteter for mennesker med utviklingshemming. Flere aktiviteter er spesielt tilpasset gruppen, mens det også finnes gode eksempler på deltakelse fra gruppen i ordinære aktiviteter som kor, klubber og speideraktiviteter. Sosiale møteplasser der deltakerne er både utøvere og mottakere av kulturopplevelser er godt besøkt av målgruppen. Flere av tilbudene som drives av frivillige organisasjoner mottar tilskudd til driften fra Bergen kommune.

Stiftelsen Solhovden drifter på frivillig basis med tilskudd fra Bergen kommune og Vestland fylke hyttesenteret Solhovden på Kvamskogen. Hyttesenteret kan benyttes av familier, bofelleskap og organisasjoner som reiser med utviklingshemmede og er spesielt tilrettelagt for gruppen, blant annet med universell tilkomst til vann og kanoer og god tilkomst for rullestoler.

Setersprell-festivalen på Helgeseter i Fana arrangeres for 15 gang i 2022 og er en festival med mål om å gi inspirasjon i hverdagen til mennesker med spesielle behov, inkludert deres pårørende, venner, og medarbeidere. For mange er dette et av høydepunktene i året. Setersprell-festivalen tilbyr varierte aktiviteter til deltagerne, konserter, kunstutstilling og foredrag er noe av det en kan glede seg over på den årlige festivalen.

I Fana driver Birkeland menighet klubben "Optimisten" som samler mellom 50 og 100 personer på klubbkveldene. Her er det fokus på sang og musikk og et felles måltid.

Arna Makerspace legger en dag i uken til rette for at mennesker med utviklingshemming som har ønske om å holde på med kunst- og håndverksrelaterte aktiviteter kan benytte seg av utstyret som er på de to lokasjonene. På et makerspace er det ingen terskel for å ta del, og grunntanken er at her skal både de beste og de helt uten erfaring kunne jobbe samtidig. Denne tilrettelagte aktiviteten er et samarbeid mellom to betalte veiledere og frivillige. En slik tilrettelagt fritidsaktivitet kan vi se flere steder i amatørkulturlivet, også hos Bergen Vest Danseklubb som har egne aldersinndelte dansegrupper tilrettelagt for mennesker med utviklingshemming.

Arna menighet har i en årrekke drevet klubb for utviklingshemmede i kyrkjelydshuset i Indre Arna. Hver onsdag tilbys en åpen sosial møteplass med ulike aktiviteter. En fast gruppe av frivillige driver klubben, og deltakerne kommer fra flere bydeler.

Åsane menighet drifter to klubbtilbud for mennesker med utviklingshemming, Klubb+ for ungdom i alderen 13-18 år og Klubb Xtra for unge voksne fra 19 år. Klubbene tilbyr et variert program av aktiviteter gjennom semesteret, som musikkterapi, tur, quiz-kvelder og hobbyverksted, gårdsbesøk, dans med instruktør og besøk av terapihund og kunstterapi.

Club Darling Point arrangerer månedlige dansekvelder i Grieghallen for målgruppen, og Åsane ungdomslag arrangerer dansekvelder og julebord i Åsatun med levende musikk.

Spillrelaterte aktiviteter som gaming og e-sport kan tilrettelegges for den enkelte brukergruppe på en ganske unik måte. Det å mestre spillmediet, via eksempelvis konsoll, analoge spill, PC, gir i seg selv både mestring og læring. Her kan det kreves individuell tilrettelegging, noe klubbledere eller egne pedagoger kan legge til rette for. Spill og gaming er også aktiviteter som åpner for inkludering på tvers av målgrupper og generasjoner, og gjennom gode metoder knyttet til tilrettelegging vil man kunne delta i felles aktiviteter - også uten nødvendigvis å dele for mye opp i nivåbaserte grupper. Spillhuset Bergen er et åpent og gratis tilbud plassert sentralt i sentrum. Lokalet har universell utforming og har gjennom sin profil rom for å utvikle tilbud tilpasset til ulike målgrupper.

Interesseorganisasjonene er viktige bidragsyttere til kunnskap, kjennskap og sosial deltagelse for mennesker med utviklingshemming og deres familier. Interesseorganisasjonene sitter på viktig og oppdatert informasjon om målgruppen og er gode ressurser for både kommunen og frivillige organisasjoner for øvrig.

Det eksisterer få kulturtilbud til den yngste aldersgruppen mennesker med utviklingshemming eller til familier. Familier som har barn med utviklingshemming, ytrer ønsker om å ha et sted å møtes med felles referanser på trygg grunn. Flere oppgir at ordinære familietilbud som barneteater eller konserter, ikke er et egnet sted for flere i målgruppen. Det er viktig at barnet og foreldrene opplever at kulturtilbudet er rettelagt for dem slik at den totale opplevelsen blir god – og inspirerer til gjentagelse.

Det å føle seg integrert og inkludert i kulturaktiviteter og nettverk skaper sosiale bånd og handler om å kunne bidra og bety noe for noen andre enn seg selv. En subjektiv opplevelse av å kjenne på tilhørighet er for mange en grunnforutsetning for å kunne delta på ordinære fritids- og kulturarenaer. Å kjenne at en hører til et sted, at en er en viktig del av gruppen – og at noen venter på deg – er grunnleggende behov hos alle mennesker. Frivillige organisasjoner må være rustet til en virksomhet der alle opplever tilhørighet med meningsfulle relasjoner, og at hver enkelt deltaker har mulighet til å utvikle og utfolde seg kreativt og kulturelt, uavhengig av individuelle utgangspunkt. For noen vil deltagelse kun bli mulig gjennom oppfølging av pedagoger som sikrer at opplevelsen blir god både for den

enkelte og resten av gruppen. Bergen offentlige kulturskole innehar kompetanse på feltet og vil være en viktig medspiller og kunnskapsbank i arbeidet.

Det frivillige kulturlivet bør tilstrebe å legge til rette for relevante og tilpassede kulturaktiviteter slik at mennesker med utviklingshemming finner trygghet og motivasjon til å delta. Flere kulturorganisasjoner bør gjennom bevisst tilrettelegging og målrettet rekruttering vise seg som gode arenaer for inkludering og integrering av mennesker med ulike funksjonsnivå. Det skal legges vekt på å utvikle tilbud med lav terskel og inkludere flere grupper i organisasjonenes aktiviteter. I dialogen mellom kommunen og frivillige kulturorganisasjoner skal det legges større vekt på å øke deltakelse fra mennesker som står utenfor felleskapet.

Bergen kommune ønsker å gjennomføre følgende tiltak:

- Sørge for tilskudd og gode rammebetingelser til kulturorganisasjoner som tilrettelegger for deltakelse av mennesker med utviklingshemming
- Etablere spilltilbud i samarbeid med Spillhuset Bergen
- I samarbeid med Amatørkulturrådet iverksette informasjons- og utviklingsprogram for tillitsvalgte i det frivillige kulturlivet hvor kunnskap om integrering av mennesker med utviklingshemming har fokus
- Arbeide for en utvikling i organisasjonslivet som sikrer relevante kulturtilbud gjennom bedre kontakt med støttekontaktordningen og kompetansehevede tiltak
- Se på mulighetene for samarbeid mellom kulturskolen og amatørkulturlivet til å engasjere egne pedagoger som sikrer god tilrettelegging for aktiv deltakelse for de yngste barna i målgruppen

5.3 Profesjonelt kunstfelt – Opplevelser og egenutfoldelse innen kunstnerisk virksomhet

Gjennom kunst kan man oppleve en grenseløshet som løfter en og får en til å betrakte en selv og andre med nye øyner. Når den enkeltes skaperkraft får plass, skjer mye uventet og flott. Innen kunsten kan annerledeshet presentere et potensiale for kunstnerisk nytenking.

Foresatte har i innspillsmøter til kulturplanen formidlet ønske om kvalitativt gode tilbud som kan utfordre deres barn med utviklingshemming på utprøving av noe nytt, noe annerledes som kan gi nye erfaringer og impulser. Tilbudene kan gjerne lokaliseres sentralt og være for alle uavhengig av bosted og alder. Utfordringen har til dels vært å åpne kunstfeltet for målgruppen og å nå ut til målgruppen med de forsøkene og tilbudene som har vært gitt. Manglende erfaringer og kunnskap om målgruppen mennesker med utviklingshemming har satt begrensinger for det profesjonelle kunstfeltets arbeid og ikke minst har manglende kjennskap til behov hos målgruppen vært en vesentlig faktor for ikke å satse på tilbudsutforming. Et sterkere samarbeid mellom det profesjonelle kunstfeltet og interesseorganisasjoner for målgruppen og andre nærstående personer, er viktig med tanke på at kunst- og kulturlivets ressurser bør gjøres bedre tilgjengelig for mennesker med utviklingshemming. Kulturinstitusjoner i Bergen bør utvikle sin politikk og sin virksomhet til og å omfatte denne publikumsgruppen. De større kunst- og kulturinstitusjonene oppfordres til å inkludere tilbud til målgruppen som en del av sin ordinære virksomhet.

KODE arrangerer kunstmøte og kunstverksted (maling og trykk) for målgruppen inndelt i aldersgrupper og med ulike tema. Kunstverkstedene er støttet av Bergen kommunes tilskuddsordning Tilskudd til kultur- og fritidstilbud for mennesker med utviklingshemming 2021.

Bergen kino har via den samme tilskuddsordningen fått støtte til å vise tilrettelagte visninger med høytlesning for målgruppen. Siden 1994 har Bergen kino samarbeidet med kommunen om dette tilbudet. Målsettingen har vært å gi denne målgruppen en større film – og

kinoopplevelse ved å forklare innholdet i filmene som vises ved hjelp av en høytleser. Utviklingshemmede kan ha problemer med abstrakt tenkning. Derfor skal høytleseren ikke bare oversette filmen ordrett, men geleide publikum gjennom handlingen ved å kunne gjenfortelle og bearbeide historien. Publikum kan selv velge om de vil høre høytleseren, ved henholdsvis å ta av eller ha på seg hodetelefoner. Dermed kan filmens reallyd oppleves som normalt, og høytleserens stemme som vekselvis forklarer handlingen og oversetter blir et tillegg til den totale filmopplevelsen.

Kulturhuset Østre fikk støtte fra ordningen Tilskudd til kultur- og fritidsaktiviteter for mennesker med utviklingshemming 2021 for å engasjere en kulturlos som skal arbeide med å tilrettelegge for å øke besøk og deltagelse av utviklingshemmede på husets kulturarrangementer. Østre vil at flere mennesker med utviklingshemming finne frem til dem og benytte seg av deres kulturtilbud. Prosjektet har en varighet på 12 måneder, fra august 2021 til august 2022. Østre ønsker å utvikle metoder for å lettere gjøre Østres kunstneriske innhold tilgjengelig for underrepresenterte og marginaliserte grupper. Målet er at metodene og erfaringene som utvikles og gjøres kan danne grunnlag for videre arbeid for økt publikumsutvikling mot grupper Østre ønsker å gjøre seg mer tilgjengelig ovenfor – og således implementere dette i egen driftsstruktur.

TV BRA er en landsdekkende TV-kanal i sterk vekst, av, for og med utviklingshemmede i Norge. TV BRA ønsker å la utviklingshemmede fortelle sine egne historier. Kanalen løfter tema som diskriminering, politikk og hverdagsgleder. I deres sendinger sjekker de i inn med redaksjonene i Bergen, Trondheim og Hamar. Frilansreportere i Stavanger, Ålesund og Oslo besøker utviklingshemmede i deres hverdag, intervjuer aktuelle mennesker, lager nyheter og finner gode historier fra ulike lokalmiljøer. TV BRA har sitt hovedkontor og kompetansesenter i Media City Bergen. Kanalen er i stadig utvikling og vil utvide med flere redaksjoner rundt om i landet.

Alle de lokale redaksjonene vil være med å bidra til at TV BRA blir en slagkraftig stemme for utviklingshemmede i hele Norge. Kanalen har pr. 2021 6 000 følgere som kan få oppleve en profesjonell kanal med reportere som selv har utviklingshemming.

I tillegg til at TV BRA er et viktig profesjonelt media/ kulturtilbud til målgruppen, er det like viktig at de ansatte har utviklingshemming, og får muligheten til å arbeide innen media med god tilrettelegging med et profesjonelt team rundt.

Outsider art er et begrep som brukes om kunst skapt spontant av mennesker på utsiden av den etablerte kunstverden. Outsiderkunsten er et produkt av et autentisk skapelsesinstinkt. Den er fri for bevisst kunstferdighet og har ingenting å gjøre med akademiske standarder, men alt å gjøre med lidenskap og lunefulle påfunn.

De siste fem årene har vi også sett flere personer med utviklingshemming, særlig med Downs syndrom, i spillefilmroller, serier, i reklame og på teaterscenen. Dette er eksempler på at det frie, profesjonelle kunstfeltet også kan dra nytte av de unike ressursene hos personer med utviklingshemming for å skape kunst av høy kvalitet. Synliggjørelse av målgruppen på skjerm og scene er også viktige tiltak i utviklingen av identitet og selvfølelse. Å kunne se personer som ligner en selv i kulturlivet og mediebildet er viktig med tanke på å bekrefte at en selv er en anerkjent og verdsatt del av samfunnet.

Bergen kommune ønsker å gjennomføre følgende tiltak:

- Øke disponible tilskuddsmidler for utvikling av flere verksteder for kunstnerisk arbeid for personer med utviklingshemming i samspill og samarbeid med profesjonelle kunstnere

- Sikre formidling av utviklingshemmedes kunstneriske arbeider på offentlige kunst- og kulturarenaer og særlig i kommunale kulturbygg
- Oppfordre de større kunst- og kulturinstitusjonene til å inkludere tilbud til målgruppen som en del av sin ordinære virksomhet
- Stimulere til samarbeidsprosjekter og sikre utviklingshemmede menneskers skaperkraft i et mangfoldig utøvende kunstnermiljø gjennom særskilte nye satsinger innenfor teater, musikk og visuell kunst
- Øke disponible tilskuddsmidler til profesjonelle aktører for flere opplevelsestilbud av god kvalitet til personer med utviklingshemming

5.4 Kulturarenaer/tilgjengelighet – Kommunikasjon/ informasjon

I de fysiske rammene til kulturarrangementet ligger mulighetene for deltagelse og opplevelsen av arrangementet. Det er av betydning at kulturarenaene er tilgjengelige i bybildet og at arenaene har gode rom og funksjonsløsninger der det er lett å formidle informasjon til publikum og brukere. Byggene må utformes slik at tilgjengeligheten er intuitiv og slik fremstå som lette å ta seg frem i. Dette gjelder både i spesialiserte kulturbygg og i allmenne kulturbygg. Dette kapitlet omhandler særskilt tilgjengelighet til kulturbygg og tilbud og kommunikasjon fra tilbyder til bruker.

5.4.1. Tilgjengelighet

Tilgjengelighet til organisasjons-, kultur- og fritidsaktiviteter er en viktig del av den samlede politikken for mennesker med utviklingshemming, og ses på som et nødvendig element for en aktiv deltakelse i samfunnet. De fleste kultur- og fritidsaktiviteter finner sted og har sin forankring i lokalsamfunnet, både i kommunal regi og i de frivillige kulturorganisasjonene.

Kulturbruksundersøkelser viser imidlertid at en av de viktigste forutsetningene for bruken av kulturtilbud er tilgjengelighet. Det er et sentralt mål for byrådet å gjøre kunst og kultur av høy kvalitet tilgjengelig for flest mulig. Dette innebærer en satsning på formidling og tilgjengeliggjøring for ulike grupper og i alle deler av kommunen. Tilbakemeldinger fra funksjonshemmedes organisasjoner viser at det generelt er et problem at tilgjengelighetskravene ikke etterleves. Økonomi, tilgjengelighet til ledsager og transport er også av avgjørende betydning for deltakelse.

Universell utforming, både fysisk og digitalt, er et krav. Forskrift om universell utforming av IKT peker på minimumskrav for nettløsninger og automater. Dette er krav vi har hatt i Norge siden 2014 og fra 2021 gjelder de alle slike løsninger, uavhengig av alder. Universell utforming av alle kulturbygg er en vesentlig faktor i arbeidet med å skape god tilgjengelig for alle. Med universell utforming menes utforming av produkter, omgivelser, programmer og tjenester på en slik måte at de kan brukes av flest mulig uten behov for tilpassing eller en spesiell utforming. Universell utforming handler om å utforme ting slik at vi tar hensyn til variasjonen i funksjonsevne hos innbyggerne. Når en lager noe som er universelt utformet, når en alle målgruppene gjennom en og samme løsning.

Universell utforming er ikke bare knyttet til det bygningsmessige, men man må også tenke universell utforming av kulturtilbud og ha bevissthet om hvordan flere med sansetap generelt kan få oppleve kulturtilbud. En snakker ikke bare om å tilrettelegge for fysiske funksjonsnedsettelse, men også for intellektuelle og kognitive funksjonsnedsettelse. Dette kan skje ved å utforme produkter, omgivelser, programmer og tjenester slik at de er enkle og intuitive i bruk, for eksempel ved bruk av symboler istedenfor tekst og tydelig skilting og informasjon. Innovative digitale løsninger kan også bidra til å gjøre kulturtilbud mer

tilgjengelig for mennesker med sansetap. En digital løsning for teksting kan åpne nye muligheter for hørselshemmede, og en app eller annen løsning som tilbyr synstolking kan gi synshemmede en mulighet for å oppfatte den visuelle delen av en forestilling. Slike løsninger viser seg også å gi mennesker med funksjonsvariasjon som gjelder det kognitive, mulighet for å oppfatte mer av innholdet.

Digitale løsninger skal bidra til å gjøre tjenester bedre og enklere. Universelt utformede tjenester kan bidra til å åpne dører og gi nye muligheter. Feil bruk av digitalisering og selvbetjeningsautomater kan bidra til å utestenge og gjøre det vanskeligere for enkelte grupper. Bergen kommune skal ha et bevisst forhold til dette og være en pådriver for et kulturtilbud som favner om funksjonsmangfold og snakker til alle sanser.

Ordningen med støttekontakt er viktig for utviklingshemmedes mulighet til å delta i ulike kulturaktiviteter. Støttekontakten er for flere deres hjelp over dørstokken. En støttekontakt kan være en inngangsport og nødvendig støtte i møte med byens kunst- og kulturliv. En bør se til at støttekontaktene innehar både interesse, kunnskap og bevissthet rundt aktuelle, eksisterende tilbud som er tilpasset mennesker med utviklingshemming og aktivt inspirerer og oppmuntrer til deltagelse. Det bør stilles krav til deres kulturkompetanse og engasjement knyttet til å bidra til at målgruppen får tilgang til og benytter seg av tilbudet i kommunen.

Ledsagerbevis blir utstedt til personer som ikke kan oppsøke eller delta på kultur- og fritidsaktiviteter alene. Dette er en kommunal servicetjeneste som det må søkes om å få. Ledsagerbevis er et dokument i form av et kort som utstedes til personer som på grunn av funksjonsnedsettelse trenger ledsager for å delta i samfunnet. I Bergen kommunes retningslinjer står det mellom annet at personen må være avhengig av en følgeperson og at denne må være over 16 år. Ledsagerbevis er et virkemiddel for å forebygge isolasjon og dermed bidra til økt livskvalitet for den enkelte. Det er i dag opp til den enkelte arrangør av eksempelvis et kulturarrangement å avgjøre om de vil akseptere ledsager gratis eller til redusert pris.

Bergen kommune ønsker å gjennomføre følgende tiltak:

- Tilstrebe universell utforming i og utenfor alle kommunalt eide og kommunalt støttede kulturarenaer
- Tilstrebe universell utforming også på digitalt informasjonsmaterieil
- Individuelle støttekontakter, aktivitetsgrupper og/eller ledsagerordninger skal gis god informasjon om kulturtilbud og ha kjennskap til eventuelle forutsetninger for deltakelse i tilbudene
- Bergen kommune innfører krav om at ordningen med ledsagerbevis for fri adgang til offentlige kultur- og fritidsarrangement innføres der kommunen er en betydelig tilskuddsgiver

5.4.2 Kommunikasjon/informasjon

Infoposten er et kommunalt lettlest magasin om kultur- og idrettsaktiviteter for personer med utviklingshemming. Bladet kan også leses på kommunens nettsider. Infoposten har hatt stor verdi for målgruppen, både som informasjonskanal der det er mulig å orientere seg i tilbudet kommunen tilbyr, men også som inspirasjonshefte og underholdende lesing om tilbud som har blitt gjennomført. Flere opplever å kunne se bilder av seg selv eller venner i Infoposten, noe som blir satt pris på. Målgruppen oppfordres også til å sende inn egne tekster og bilder som blir trykket i bladet som har blitt sendt ut gratis til alle som abonnerer på det. Ikke alle mennesker med utviklingshemming bruker digitale verktøy, og tilbakemeldingene er at trykt informasjonsmaterieil, som gjerne kommer direkte hjem i postkassen, er av stor verdi.

Profesjonelle aktører planlegger tilbud og legger til rette for ulike opplevelser og tilbud for mennesker med utviklingshemming, men ser at deltakere ofte uteblir. Bergen kommune har også støtteordninger og det gis et mangfoldig tilbud som er viktige at blir kommunisert til interesserte i målgruppen. Tilbakemeldingene fra interesseorganisasjoner og brukere forteller oss at det er utfordringer knyttet til informasjonsflyten, og mulige deltakere kjenner ikke til mange av de tilbudene som eksisterer. Dette skyldes i vesentlig grad manglende kanaler og rutiner for informasjonsflyt. Vi vet at en større andel av målgruppen enten bor hjemme hos sine foresatte, eller i bofellesskap. Det er et mål at kommunikasjonen når ut til de mange hjem hvor mennesker med utviklingshemming bor.

I dette arbeidet kan kommunen i større grad opprette samarbeid med interesseorganisasjonene. De har formidlet at de i langt større grad kan bidra til informasjonsflyt om ulike kulturtilbud. Mange brukere og deres foresatte har kontakt med og får nyhetsbrev fra interesseorganisasjoner. Interesseorganisasjonene kan derfor være en spesielt god ressurs for å sikre stabil og god informasjonsflyt inn mot målgruppen.

På samme måte som at skoler har kulturkontakter, bør man også arbeide for at kommunen og andre tilbydere så vel innen det profesjonelle kunstfeltet som innen amatørkulturen får ut informasjonen om de ulike tilbudene til kontaktpersoner i de ulike bofellesskapene. Disse kontaktpersonene bør fortrinnsvis også være de som planlegger aktivitetene beboerne skal delta på, som eksempelvis avdelingsledere og miljøterapeuter som er tilknyttet det enkelte bofellesskap. Avdelingsledere og ansatte i avlastningsboliger, samt støttekontakter, bør også oppfordres til å holde seg oppdatert og videreformidle relevante aktiviteter til målgruppen.

Kommunens egen oversikt over kulturtilbud til ulike målgrupper, <https://kulturbybergen.no/> kan være en god kilde til informasjon for brukere, foresatte, interesseorganisasjoner og bofellesskap. Nettsiden kan utvikles slik at den enkelte målgruppen finner relevante tilbud, og kan fungere som et rutinemessig og stabilt verktøy for de som ønsker informasjon om ulike kommunale tilbud.

Bergen kommune ønsker å gjennomføre følgende tiltak:

- Videreføre Infoposten, eller lignende trykksak, og sikre at denne distribueres til alle pårørende og andre nærstående til mennesker med utviklingshemming.
- Samarbeide med interesseorganisasjoner om videreformidling av informasjon om kulturtilbud til målgruppen
- Jobbe for at mennesker med utviklingshemming defineres som en egen målgruppe på <https://kulturbybergen.no/>
- Avdelingsledere og miljøterapeuter i bofellesskapene, i tillegg til annet personell som jobber tett på målgruppen, skal ha oppdatert informasjon om byens kulturelle tilbud for mennesker med utviklingshemming

6. Økonomi

Per 2022 bruker byrådsavdeling for kultur, mangfold og likestilling ca. kr. 1,7 mill. på målgruppen, fordelt på tilskuddsordningen "Tilskudd til kultur- og fritidsaktiviteter for mennesker med utviklingshemming" (kr. 206 451) og kr. 1,5 mill. til aktiviteter tilrettelagt for mennesker med utviklingshemming. Her utgjør lønnsmidler hovedandelen.

Planen har et budsjettbehov på kr. 2 mill. totalt i planperioden fordelt over fem år. Skal planen realiseres vil det de kommende årene være behov for en oppjustering av avsetningen i kulturbudsjettet både til ulike satsingsområder og til varig drift. Realisering av de enkelte tiltak avhenger av at de prioriteres i innspill til fremtidige handlings- og økonomiplaner.

Planen legger opp til at kommunen det første året vil fokusere på økte tilskudd og midler til kjøp av tjenester der vekt på utvikling av kulturproduksjoner for og med målgruppen står sentralt. Kulturskolens ressurser skal sikre utvidet tilbud til mennesker med utviklingshemming. Gjennomføring av tiltakene i planen som trenger et økt budsjettbehov avhenger av at det bevilges midler i budsjettsammenheng.

Budsjettbehov	2023	2024	2025	2026	2027
Tilskuddsordningene "Tilskudd til kultur- og fritidsaktiviteter for mennesker med utviklingshemming"	250 000	0	50 000	0	50 000
Kulturetaten	500 000	300 000	300 000	100 000	100 000
Utforming av infrastruktur/ informasjonsmaterie	0	0	200 000	150 000	0
SUM	750 000	300 000	550 000	250 000	150 000

Planen er utarbeidet av
Byrådsavdeling for kultur,
mangfold og likestilling, ved
Fagavdeling for kunst og
kulturutvikling

Prosjektleder: Øyvor Johnson,
direktør for Fagavdeling for kunst
og kulturutvikling

Bergen bystyre behandlet saken i møtet 21.09.2022 sak 239/22 og fattet følgende vedtak:

Bystyret vedtar *Kulturplan for mennesker med utviklingshemming 2023-2027*

Merknad 1

Bystyret peker på behovet for å legge strengere føringer for ledsagerbilletter på arrangementer i kommunens regi. Noen arrangører krever en symbolsk sum, eller ingen avgift. Men det er også aktører som krever full pris for disse billettene, og andre som bare gir det dersom det er ledige billetter igjen til slutt.

Merknad 2

Bystyret ber byrådet vurdere å tilby kurs og/eller samlinger for frivillige organisasjoner som ønsker å gi et kulturtilbud for innbyggere med utviklingshemming. Slike samlinger kan gi kunnskap som gjør aktørene tryggere i sitt arbeid.

Bergen bystyres behandling

Følgende representanter tok ordet:

Hilde Onarheim (H), Amina Ali Amin (A), Josefine Gjerde (MDG), Miriam Akkouche (MDG), Eira Vilde Martinsen Garrido (SV), Magne Hagesæter (R), Håkon Pettersen (KrF) og Eivind Haldor Hermansen (H).

Forslag fremsatt i bystyret:

Eira Vilde Martinsen Garrido (SV) fremsatte på vegne av SV følgende tilleggforslag i 2 punkt:

1. «5.1.2 Kulturetaten - Bergen kulturskole: Bystyret ber om at byrådet jobber for å styrke samarbeidet mellom kulturetaten og kulturskolen, og øke antallet elevplasser for elever med utviklingshemning i kulturskolen.
2. 5.4.1. Tilgjengelighet: Bystyret ber byrådet jobbe for at kultur og festivalopplevelser skal være mer tilgjengelig for mennesker med utviklingshemning og nedsatt funksjonsevne. Bystyret ber byrådet stille krav om at alle kultur- og fritidsarrangementer skal ha en ledsagerordning som er gratis, og synlig på arrangementenes side.»

Merknader fremsatt i bystyret:

Håkon Pettersen (KrF) fremsatte på vegne av KrF følgende merknader:

Merknad 1:

Bystyret ber byrådet vurdere å tilby kurs og/eller samlinger for frivillige organisasjoner som ønsker å gi et kulturtilbud for innbyggere med utviklingshemming. Slike samlinger kan gi kunnskap som gjør aktørene tryggere i sitt arbeid.

Merknad 2:

Den norske kirkes arbeid er i planen omtalt som allmenne fritidstilbud, noe de også langt på vei er. Samtidig legger kirken til rette for tros- og livsynsaktivitet som kan være viktig for enkelte. Bystyret ber byrådet omtale samarbeid med trossamfunn og tilrettelegging for trosutøvelse i relevante planverk.

Magne Hagesæter (R) fremsatte på vegne av R følgende merknader:

Merknad 1:

«Bystyret understreker at oppgradering av eksisterende kulturscener må ha tilfredsstillende, universell utforming. Det holder f.eks. ikke med én rullestolplass per kinosal og teatersal. Det

er heller ikke akseptabelt å plassere rullestolpassene bak bærebjelker, slik det har blitt gjort på iallefall én av salene på Bergen kino.»

Merknad 2:

«Bystyret peker på behovet for å legge strengere føringer for ledsagerbilletter på arrangementer i kommunens regi. Noen arrangører krever en symbolsk sum, eller ingen avgift. Men det er også aktører som krever full pris for disse billettene, og andre som bare gir det dersom det er ledige billetter igjen til slutt.»

Votering:

Innstillingen ble vedtatt enstemmig.

Tilleggsforslag punkt 1 og 2 fra SV fremsatt av Eira Vilde Martinsen Garrido (SV), fikk 12 stemmer (SV, R, KrF, UAV(TS)) og var dermed falt.

Merknad 1 fra R fremsatt av Magne Hagesæter (R), fikk 18 stemmer (SV, Sp, R, KrF, FrP, UAV(TS)) og var dermed falt.

Merknad 2 fra R fremsatt av Magne Hagesæter (R), ble vedtatt med 48 stemmer (H, A, FP, MDG, SV, Sp, R, V, KrF, UAV(TS)).

Merknad 1 fra KrF, fremsatt av Håkon Pettersen (KrF), ble vedtatt med 56 stemmer (H, A, MDG, SV, Sp, R, FrP, V, KrF, UAV(TS/TW)).

Merknad 2 fra KrF fremsatt av Håkon Pettersen (KrF), fikk 26 stemmer (A, MDG, V, KrF, UAV(TW)) og var dermed falt.

Utvalg for helse og sosial behandlet saken i møtet 31.08.2022 sak 91/22:

Utvalg for helse og sosial tok saken til orientering.

Utvalg for finans, kultur og næring innstiller til bystyret.

Utvalg for finans, kultur og næring behandlet saken i møtet 31.08.2022 sak 101/22 og avga følgende innstilling:

Med unntak av merknadene er utvalgets innstilling og bystyrets vedtak likelydende.

Byrådet behandlet saken i møtet 18.08.2022 sak 237/22

Byrådet innstiller til bystyret å fatte følgende vedtak:

Byrådets og utvalgets innstilling er likelydende.

